

Mazur A. M.

University of the State Fiscal Service of Ukraine

ASSESSMENT DOMESTIC GOVERNMENT BORROWINGS IN THE CONTEXT OF PROVIDING THE STATE WITH FINANCIAL RESOURCES

Summary

In article the concept of domestic government borrowing is considered. The concept of an internal public debt is defined. Assessment of an internal public debt and its structure is carried out. The role of the state loans in formation of financial resources of the state is defined. Measures for increase in efficiency of attraction of internal state loans are proposed.

Key words: public debt, financial resources, government borrowings, domestic state debt, domestic government borrowings, bond of internal state loan.

УДК 336.72

Малахова О. Л.

Тернопільський національний економічний університет

ГРОШОВА ІЛЮЗІЯ ЯК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЯВИЩЕ В УКРАЇНІ

Досліджено теоретичні аспекти грошової ілюзії як соціально-економічного явища. Зосереджено увагу на дослідженні феномена грошової ілюзії в сучасних умовах. Проаналізовано стан грошової сфери в Україні та дано оцінку впливу грошового чинника на перебіг економічних процесів.

Ключові слова: гроші, грошовий обіг, грошова ілюзія, номінальна вартість грошей, реальна вартість грошей, купівельна спроможність грошової одиниці, інфляція.

Постановка проблеми. В умовах мінливого економічного середовища, яке притаманне реаліям сьогодення в Україні, поряд із загостренням дисбалансів в економіці виникає проблема достатності грошових ресурсів для ефективного функціонування економічних агентів. Саме грошовий фактор може слугувати як стимулюючим, так і дестимулюючим чинником перебігу економічних процесів у країні. За таких обставин на перший план наукової полеміки виходить питання вибору вектора грошової політики, оскільки саме від неї залежить спрямування держави до економічного розвитку, вибір оптимального співвідношення між такими важливими соціально-економічними параметрами, як добробут населення, безробіття, інфляція тощо. Феномен грошової ілюзії (як соціально-економічного явища) виникає тоді, коли економічні агенти сприймають гроші лише під враженням номінальної суми, а не реальної купівельної спроможності грошей. Окрім того, в сучасних умовах життя економічні агенти знаходяться в ситуації, коли вони повинні сприймати та оцінювати товари в різних грошових одиницях (валютах), що виводить проблему дослідження факторів сприйняття та оцінки стану економічного розвитку держави на перший план дослідження грошової ілюзії.

Проте багато економістів заперечують існування грошової ілюзії, тобто рівень цін і зарплат визначається відносною вартістю, а не номінальним значенням цих величин. Однак ще І. Фішер попереджав, що люди часто приймають неправильні економічні рішення через те, що не мають уявлення про інфляцію. Інфляційні очікування, як стверджував М. Фрідман, пропорційно впливають як на зарплати, так і на ціни; існує тільки один рівень безробіття, за якого не буде утворюватися ні інфляційна, ні дефляційна спіраль. Цілком зрозуміло, що такі фундаментальні дослідження класиків економічної теорії щодо грошових факторів та впливу на перебіг економічних процесів,

потребують перегляду саме з позицій сучасності, тому обрана тематика наукового дослідження є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми невизначеності економічних процесів присвячені численні дослідження таких науковців: Дж. Кейнса, Л. Мізеса, Ф. Хайека, Ф. Найта, Д. Норта та інших. На жаль, у сучасній економічній думці питання грошової ілюзії (як соціально-економічного явища) певною мірою ігнорується, оскільки вважається, що таке сприйняття грошей у економічних агентів стосується лише психологічних аспектів особистості. Проте проблеми організації грошової сфери в економіці займають провідне місце у дослідженнях таких відомих науковців: В. Базилевича, А. Брояка, О. Дзюблюка, В. Лагутіна, Т. Киричевської та ін. Опрацювання робіт цих науковців дало змогу виділити низку проблем функціонування грошової сфери в Україні.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Таким чином, сьогоденні потреби наукового переосмислення та практичного обґрунтування питання грошової ілюзії у суспільстві, оскільки саме від впливу грошового чинника залежить подальший поступовий розвиток економіки країни. З іншого боку, поява такого соціально-економічного явища, яке перебуває на перетині психології та економіки, як грошова ілюзія, суттєво впливає на зміни методології економічної науки та призводить до необхідності напрацювання новітніх наукових підходів щодо стану та перспектив розвитку держави.

Метою статті є дослідження соціально-економічних аспектів прояву грошової ілюзії як феномена економічного середовища в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Із моменту виходу у світ основоположної праці А. Сміта ([1759, 1776] 1976) економісти вивчають психологічні і соціальні фактори, які впливають на рішення економічних агентів. Класик економічної світу І. Фішер багато років намагався

довести існування індексу цін і непостійність реальної ціни долара. Якби йому вдалося у свій час поєднати психологічні досягнення вчених і свої економічні знання, то теорія грошової ілюзії пішла б іншим шляхом. Фішер був не єдиним економістом минулого століття, впевненим у схильності людей до грошової ілюзії.

Уперше на феномен грошової ілюзії звернув увагу Дж. Кейнс, запропонувавши використати це явище для вирішення проблеми вимушеного безробіття [1]. Дж. Кейнс також пояснював процес розподілу доходу припущенням, що люди не звикли обговорювати під час вступу на роботу можливість індексації зарплати відповідно до мінливого рівня інфляції.

Таким чином, грошовою ілюзією вважається схильність людей сприймати номінальну вартість грошей, а не реальну купівельну здатність, що досліджується в межах Поведінкової економіки (Behavioral Economics) і Поведінкових фінансів (Behavioral Finances). Більшість людей сприймає цифровий номінал грошей деякою об'єктивною реальністю, хоча насправді в економічній поведінці більш важлива купівельна здатність грошей.

Саме держава, володіючи монополією на випуск грошей, найбільш раціоналістично оцінює надану їм цінність, вартість, валютний курс та інфляційні процеси, чим установлює масштаб цін, на відміну від профспілок або робітників, які схильні до грошової ілюзії (оцінки номінальної, а не реальної вартості грошей). Грошова ілюзія як соціально-економічне явище викликає когнітивний дисонанс у економічних агентів, оскільки сучасні кредитні або фіатні гроші не мають реальної цінності та вартості, а тому зі зростанням їх кількості знижується здатність у стабільних цінах обмінюватись на товари та послуги.

На жаль, більшість людей у всьому світі продовжують жити в грошовій ілюзії і не повною мірою розрізняють межу між грошовою та номінальною реальністю, оскільки гроші мають лише номінальну вартість і не закріплені товарною цінністю. Ця теза аргументується аналітичними даними, що підтверджують цю тезу і в Україні (рис. 1).

Загалом показник ВВП є дослідженням соціально-економічного розвитку країни. Так, аналіз його динаміки в Україні в поєднанні з іншими макроекономічними показниками дає підстави зробити висновок, що вітчизняна економіка зна-

ходиться в стадії глибокої кризи, яка супроводжується стагфляцією [5, с. 35].

Номінальний ВВП в Україні за останні шість років збільшувався, що зумовлено підвищенням середнього рівня цін. Цей факт підтверджується падінням реального ВВП з 1079346 млн. грн. у 2010 р. до 996236 млн. грн. у 2016 р. в постійних цінах 2010 р. Аналіз динаміки структури грошової маси України за останні 5 років свідчить про те, що частка готівкової маси коливається в межах 26,3–29,6%. Слід також зауважити, що зростає не тільки обсяг грошової маси, а й обсяг готівки в грошовому обігу країни. Таке підвищення рівня монетизації призводить до посилення інфляційних процесів та призводить до дисбалансів в економіці країни.

Окрім того, однією з основних причин, що підтверджує тезу щодо збереження в Україні грошової ілюзії, є значний рівень тіньової економіки, яка зумовлює потребу в економічних агентів нагромадження певного запасу готівкових коштів та підприємницьких структур для обслуговування тіньових грошових потоків. За темпами зростання індексу інфляції Україна залишається світовим лідером. Наприклад, згідно з офіційними даними, у 2014 р. індекс зростання цін склав 24,9%, у 2015 р. – 43,3%, у 2016 р. – 12,4%, у 2017 р. інфляція перетнула позначку 2016 р. та встановила поріг на рівні 12,5%. Уже за результатами 2017 р. показник споживчої інфляції в Україні досяг 13,7% [6].

Цілковито зрозуміло, що економічний добробут громадян тісно пов'язаний із показником ВВП в розрахунку на душу населення [7, с. 49]. Аналіз його зміни підтверджує тенденції аналогічної динаміки ВВП. Так, номінальний ВВП на душу населення постійно зростає, оскільки реальний ВВП на одну особу скорочується. Якщо у 2010 р. він склав 24 798 грн. на особу, то у 2016 р. реальний ВВП у цінах 2010 р. знизився на 5,8% (до 23 346 грн. на особу), що свідчить про зубожіння нації [5, с. 35].

Якщо порівняти динаміку макропоказників України з іншими країнами, то середній показник ВВП на жителя в ЄС майже у вісім разів вищий, ніж в Україні, і в 2,5 рази вище, ніж у Росії. Окрім того, останнім часом у країнах Євро-союзу спостерігається значне економічне пожвавлення. Так, сукупний обсяг зростання економік країн Єврозони склало 2,5% протягом 2017 р., що є максимальним показником із 2007 р. Лідер-

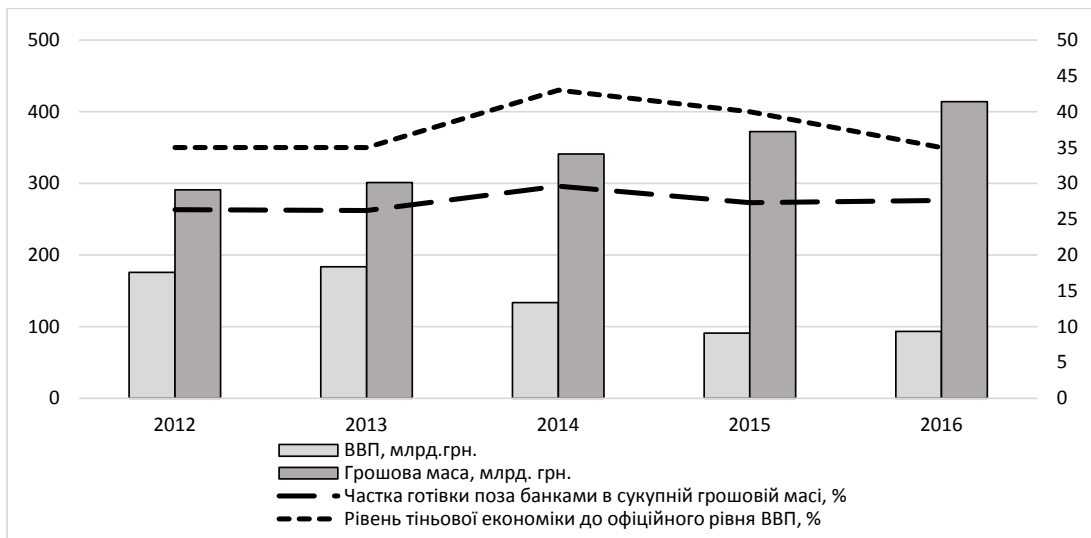

Рис. 1. Кореляція показників макроекономічного середовища в Україні за період з 2012–2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [2; 3; 4]

ром економічного зростання серед країн-членів ЄС стала Німеччина, оскільки приріст ВВП у цій країні в минулому році склав 2,2%, що є найвищим показником за останні шість років. На другому місці опинилася Франція з приростом ВВП на рівні 1,9%. Для цієї країни рівень зростання економіки став максимальним з 2011 р. [8].

Таким чином, ВВП на душу населення є одним із найбільш точних способів оцінки економічного розвитку держави. Останній звіт Index of Economic Freedom міжнародної організації The Heritage Foundation містить показники обсягів ВВП та ВВП на душу населення (за ПКС). У 2017 р. цей показник в Україні становив 2 205 \$; порівняно з провідними країнами світу ВВП України значно відстає та розміщує нашу державу на 133-тій позиції серед 187 країн світу, у яких було проведено дослідження (рис. 2) [9].

Як бачимо з рисунка, за останні 25 років Україна за рівнем виробленої продукції на душу населення послідовно переміщалася в напрямі спільноти найбідніших країн. Так, якщо в 1990 р. цей показник відповідав рівням Польщі, Південної Африки та Малайзії, то в 90-х рр. Україна опускається спочатку в категорію країн із доходами вищими за середній, а потім – із нижчими за середній рівень. Як бачимо з рисунку, навіть менш розвинена й забезпечена ресурсами економіка Білорусі спромоглася подвоїти загальний рівень виробництва, на відміну від свого південного сусіда [10].

Грошову ілюзію зазвичай ілюструє економічний показник «купівельна здатність», що характеризується значенням, обернено пропорційним кількості

валюти, необхідної для покриття певного споживчого кошика із товарів та послуг. Поняття купівельної здатності може застосовуватись не тільки до валют, але і платоспроможності населення. Купівельна здатність населення корелює з доходами та може стимулювати рівень споживання. Купівельна здатність однієї й тієї ж валюти може суттєво варіюватись у різних країнах. Концептом для міжнародного зрівняння економічних показників є перерахунок на паритет купівельної здатності. Безумовно, найбільш адекватні висновки можна отримати, відслідкувавши зміни купівельної здатності, споживчої здатності та, як наслідок, грошових ілюзій у одного і того ж покоління в різні періоди життя.

З економічної точки зору одним з основних показників рівня життя населення тієї або іншої держави вважається середній розмір заробітної плати, проте і за цим показником Україна суттєво відстає як від країн ЄС, так і від більшості держав СНД (рис. 3).

Останнім часом в Україні рівень зарплати постійно збільшується, а реальна купівельна спроможність грошей не перевищує рівня 2012 р. Нинішні 10 гривень не відповідають навіть 1 гривні за купівельною спроможністю з 1996 року, а відтак коефіцієнт купівельної здатності національної грошової одиниці від часу її запровадження знизився у 13 разів. Цілком зрозуміло, що рішення НБУ щодо запровадження у готівковий грошовий обіг монет номіналом 1, 2, 5 і 10 гривень є відображенням тієї зміни масштабу цін, яка вже відбулася.

Окрім того, обвальна девальвація національної валюти (в 3,4 рази) призвела до різкого скоро-

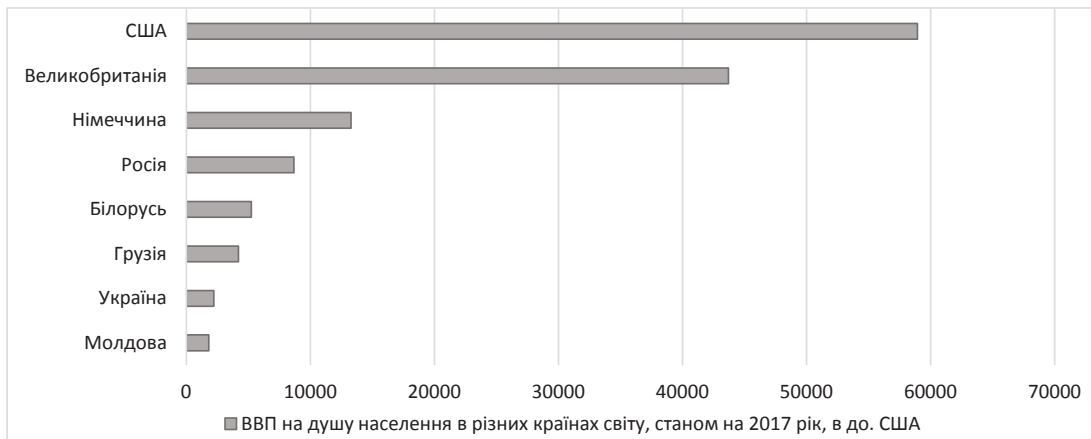

Рис. 2. ВВП на душу населення в різних країнах світу, 2017 р., в \$

Джерело: побудовано автором за [9]

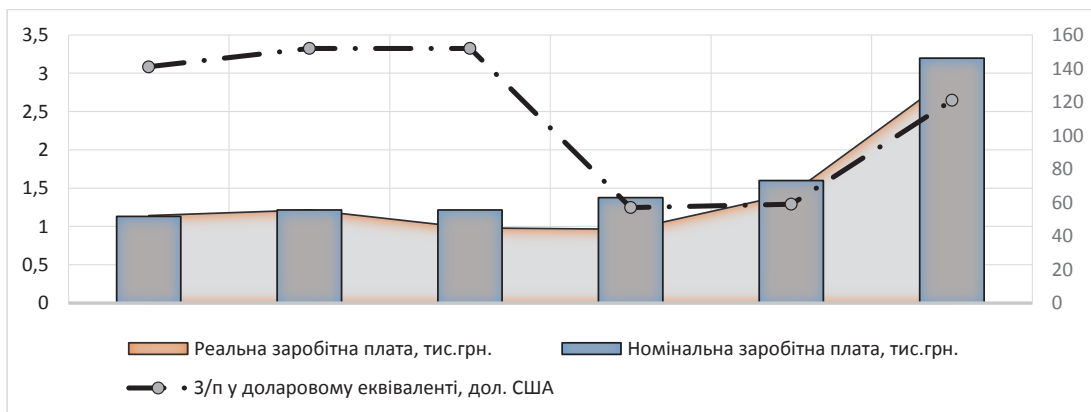

Рис. 3. Номінальна та реальна заробітна плата в Україні за період з 2012 по 2017 рр.

Джерело: побудовано автором за [2; 3; 4]

чення реальних доходів населення. Порівняно з 2013 р. мінімальна заробітна платня скоротилась із 152,4 до 118,5 дол., середньомісячна заробітна платня також зменшилась із 408,6 до 222,5 дол., мінімальна пенсія – із 111,9 до 46,2 дол. [6].

Також слід наголосити на тому, що за рахунок підвищення мінімальної середньої зарплатні українцям, які працюють, держава забезпечила належний рівень податкових надходжень до бюджету. Так, за результатами I-го півріччя 2017 р. надходження до бюджету податку на доходи фізичних осіб зросли на 26,7%. Цілком зрозуміло, що велику частку податку на доходи фізичних осіб становить саме податок у вигляді заробітної плати, що складає понад 50% усіх надходжень податку. Таким чином, підвищуючи номінальну заробітну плату, в суспільстві підтримується ілюзія покращення добробуту.

У реальності покращити життя і підвищити добробут за умови звичайного підвищення заробітної плати неможливо, оскільки одночасно відбувається підвищення зарплат у інших людей, що супроводжується і зростанням цін (рис. 4).

Значне податкове навантаження, підвищення комунальних та інших платежів, обов'язкова вимога, задекларована урядом щодо дотримання мінімальної заробітної платні, тощо, призвели до масового закриття підприємницьких структур ще на початку 2017 р. Саме за таких обставин поглибилася значна проблема України – безробіття. Станом на 1 січня 2018 р. в Держстаті було зареєстровано 354,4 тис. безробітних. Окрім того, у грудні 2017 р. зріс також рівень максимальної допомоги з безро-

біття до 7 048 гривень, хоча середній розмір допомоги на одного безробітного становив 2 331 гривню. Знову ж таки, замкнуте коло: за рахунок збільшення мінімальної заробітної платні забезпечується наповнення державного бюджету, а уже звідти здійснюється масштабне фінансування безробітних.

На суттєве зниження рівня життя в Україні також указують міжнародні організації. За даними ООН, в Україні за межею бідності живе 60% населення. За версією американського ділового видання Bloomberg, Україна в 2017 р. залишається в десятці найбідніших країн світу (7-е місце) [6].

Державна служба статистики регулярно відстежує не тільки стан національної економіки, а й номінальні доходи українців. Так, у III кварталі 2017 р. номінальні доходи населення склали 642,1 млрд. грн., що на 21,8% більше, ніж було в III кварталі 2016 р. При цьому дохід від заробітної плати зріс на 29,3%, але дохід від власності залишився практично на колишньому рівні. Зате обсяг соціальної допомоги за рік зріс на 19,7% (рис. 5).

Як засвідчують дані, наведені на рисунку, існує пряmlinійна залежність між підвищенням дохідної та збільшенням видаткових частин населення України. Абсолютні величини доходу населення все ще малі, водночас відбувається суттєве зростання частки коштів, що спрямовуються на придбання товарів і послуг та сплату податків, а також різко знизилася частка заощаджень. Зростання витрат на споживання – це не завжди погано, але в нинішніх українських умовах це зростання виглядає як вимушене «проїдання» (рис. 6).

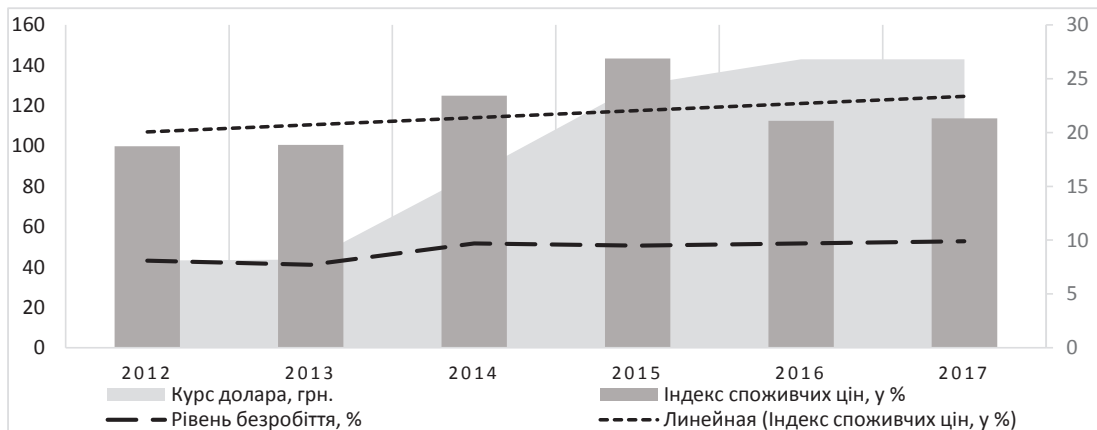

Рис. 4. Динаміка індексу споживчих цін, валютного курсу та рівня безробіття в Україні за період з 2012 по 2017 рр.

Джерело: побудовано автором за [2; 3; 4]

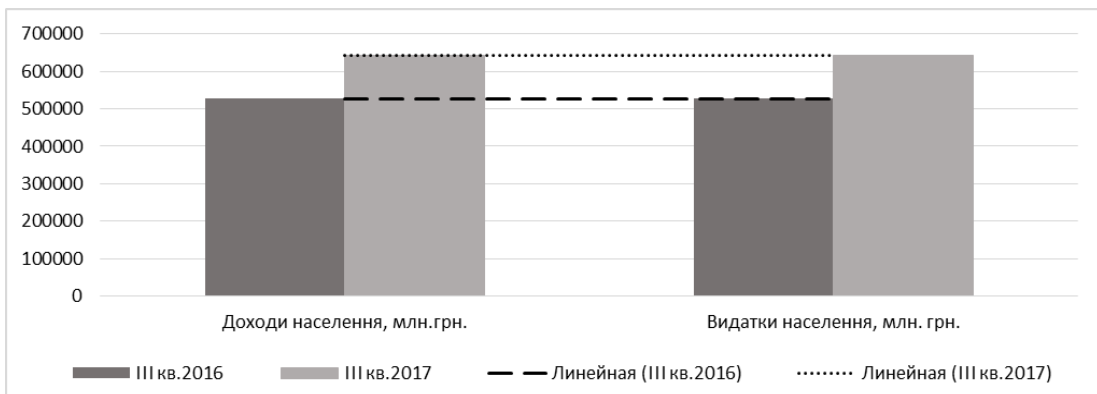

Рис. 5. Доходи та видатки населення України, млн. грн.

Джерело: побудовано автором за [11]

Так, на придбання товарів і послуг українці у III кв. 2017 р. витратили 573,2 млрд. грн., що на 24,5% більше, ніж було рік тому. При цьому на заощадження вони направили 2,98 млрд. грн., що в 5,5 разів менше в річному вимірі, тобто у населення залишається все менше грошей, які вони можуть відкласти про запас або спрямувати на зростання. Окремо слід сказати про захмарне зростання комунальних тарифів: тариф на газ для населення за три роки збільшився на 948,9%, за опалення – на 1132,9%; за електроенергію – на 321,4%; за гаряче водопостачання – на 559,2%. При цьому уряд планує подальше підвищення тарифів на електроенергію та газ до «європейського рівня».

Позитивним фактом є те, що в структурі доходів населення за рік помітно (на 2,5 процентних пункту) зростає частка зарплати за умови одночасного зниження значущості соціальних виплат на 0,6 п. п. Нагадаємо, що бюджетом на 2018 р. передбачено підвищення соцстандартів (мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму). Згідно з базовим сценарієм, середньомісячна заробітна плата складе 8 629 гривень і в реальному вимірі збільшиться на 10,9%. Окрім того, уряд планує поетапне запровадження монетизації пільг і субсидій, що може посилити інфляційні очікування в економічних агентів.

На нашу думку, можливість стимулювання попиту через збалансований дефіцит бюджету може мати сенс, але за певних умов:

1) зростання заробітної плати державних службовців та працівників бюджетної сфери повинно бути адекватним до її збільшення, наприклад, у промисловому виробництві;

2) дефіцит бюджету може дати ефект, якщо держава буде розвивати інфраструктуру (житлово-комунальне господарство, дороги тощо) і тим самим стимулювати попит на інвестиційні товари, тобто на продукцію вітчизняного виробництва. Проте здійснити це в умовах відкритої економіки важко, оскільки потрібні певні преференції для пріоритетних галузей економіки.

Не менш важливим аспектом збереження грошової ілюзії в Україні є стан залучення банківськими установами тимчасово вільних грошових коштів економічних агентів. Проте подальша девальвація національної грошової одиниці може бути суттєвим стимулом для відтоку коштів вкладників банків, оскільки саме у разі девальвації національної валюти на 20–30% за рік економічні агенти зможуть зберегти реальну вартість своїх заощаджень, а також збільшити додаткові кошти внаслідок цінової маржі (рис. 7).

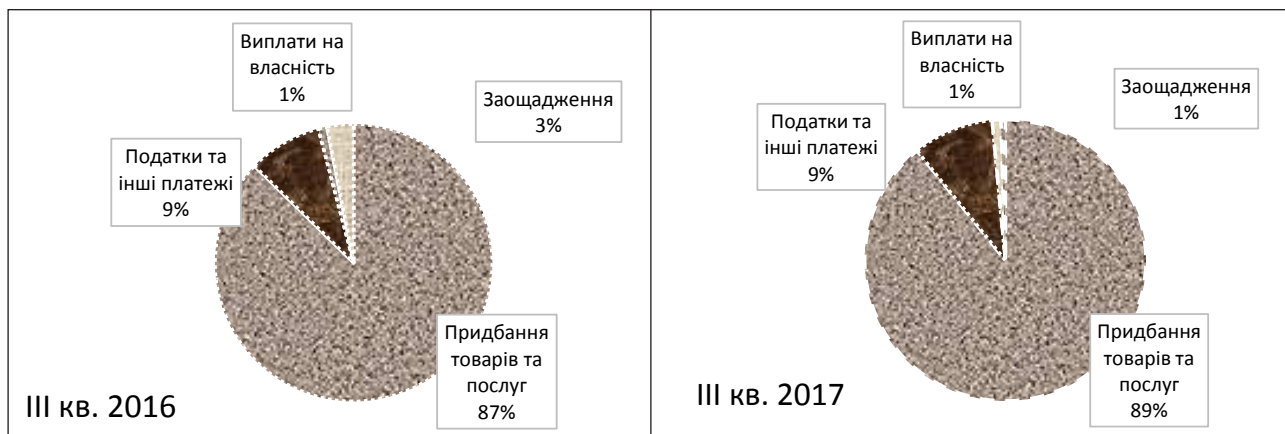

Рис. 6. Структура видатків населення України, %

Джерело: побудовано автором за [11]

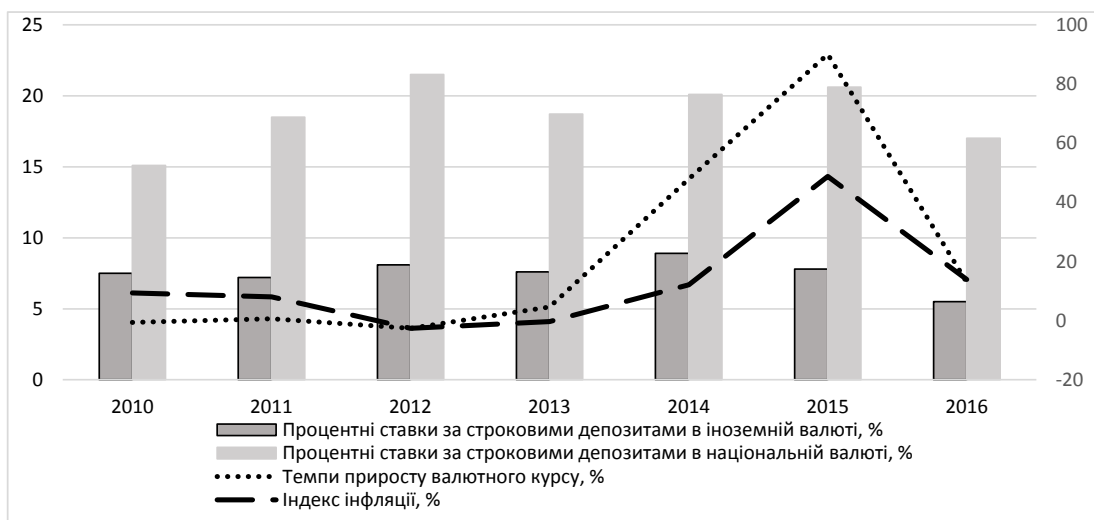

Рис. 7. Динаміка процентних ставок за строковими депозитами в іноземній та національній валютах, темпів приросту валютного курсу та індексу інфляції в Україні з 2010 по 2016 рр.

Джерело: побудовано автором за [2; 3]

Цей рисунок указує і на те, що девальвація курсу гривні за 2014–2015 рр. становила 47,9 та 90% відповідно, а тому саме ті суб'єкти ринку, які зберігали свої заощадження в іноземній валюті, змогли отримати у 2–3 рази більше доходу, ніж ті, що розмістили свої заощадження на банківські рахунки в національній валюті під 20–25% річних, оскільки економічний ефект від таких вкладень повністю нівелювала інфляція, яка за результатами 2015 р. сягнула 49%.

Окрім девальвації та інфляції, причинами відтоку коштів вкладників із банків є низький рівень довіри до банківських установ. Українці все з меншим запалом несуть гривню на банківські рахунки. Згідно зі звітом Нацбанку, за підсумками березня 2018 р депозитні накопичення людей збільшилися лише на 1% (до 241,97 млрд. грн.). У тому ж звіті НБУ уточнюється, що в березні не змінювалася середня прибутковість за внесками населення: вона зупинилася на рівні 7% річних, що і близько не співвідноситься з поточним показником інфляції, який за підрахунками все того ж центробанку знаходиться на рівні 14% в річному численні. Гроші знецінюються швидше, ніж зростають депозитні ставки [12].

Не вирішує проблему ресурсної бази й існуюча система оподаткування доходів від розміщених депозитів. Згідно із Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо покращення інвестиційного клімату в Україні» від 21 грудня 2016 р. № 1797-VIII, що набрав чинності з січня 2017 р., основна ставка податку на доходи від депозиту залишається на рівні 18% (п. 167.1 ПКЗ) + 1,5% на військовий збір. Таким чином, суттєва частку надходжень до державного бюджету забезпечується надходженнями від оподаткування процентів (1,6 млрд. грн.).

Справедливо буде зауважити, що відомо безліч змін у збільшенні та диференціації податків. Класичні рецепти збільшення податків під час підйому та зменшення під час кризи актуальні й нині. Проблема в тому, що ніколи чиста теорія не може отримати бажаного практичного втілення. Найчастішим порушенням класичних правил є збільшення податків в умовах кризи.

Не менш важливими причинами зниження обсягів депозитної бази банківських установ у найближчій перспективі може стати демографічна криза та трудова міграція (рис. 8).

Причому слід загострити увагу на тому, що на графіку спостерігається значне зростання депозитної бази, незважаючи на суттєве зниження показ-

ника чисельності населення. На наш погляд, такі показники ресурсної бази банківських установ забезпечувались не значною активністю банків на ринку залучення грошових ресурсів, а лише за рахунок конвертації валютних депозитів. Так, частка валютних депозитів у загальній структурі депозитів фізосіб становить понад 50% [13]. Слід нагадати, що саме у 2014–2015 рр. відбулася значна девальвація національної грошової одиниці.

Окрім того, проблема долларової залежності багато років поспіль притаманна національній економіці України. Таким чином, вітчизняна грошова одиниця не повністю виконує функцію засобу нагромадження через низький рівень цінності, яка зумовлена макроекономічною нестабільністю та недовірою і небажанням економічних агентів зберігати свої доходи у гривнях, а тому подальшою їх конвертацією у долари США і розміщенням на депозитних рахунках, що є показником долларизації економіки. Так, згідно з офіційними даними НБУ, на 1 березня 2016 р. рівень долларизації банківської системи України становив 32,2% [13].

Демографічну кризу в Україні та її вплив на динаміку банківських депозитів доповнюють і зростаючі темпи трудової міграції. Проте сплеск трудової міграції майже не позначився на обсягах грошових переказів у країну. Виявилось, що більшість українців, які працюють в Польщі, не користуються банками або системами грошових переказів, а використовують неформальні канали, наприклад, переправляють готівкову валюту через кордон. Нині в НБУ звернули увагу на цю проблему та ініціювали перегляд методики оцінки обсягів грошових переказів. Нові оцінки НБУ показали, що в 2015 р. фактичний приплив валюти з усіх країн був на \$1,8 млрд. більше, ніж НБУ думав раніше: надійшло \$7 млрд. У 2016 р. приплив був на \$2,1 млрд. більше – \$7,5 млрд., а в 2017 р. – на \$2 млрд. (\$9,3 млрд.). Значна частина приросту грошових переказів припала саме на Польщу [14].

За таких обставин у разі зростання національної економіки, стабільності валютного курсу, відсутності значних політичних ризиків заробітна плата трудових мігрантів могла б стати суттєвим джерелом поповнення депозитної бази банків. Окрім того, варто розглянути можливість амністування прихованих доходів. Ідеться про гроші, які є «законсервованими», відкладеними на «чорний день» та, по суті, не можуть виявити свого позитивного впливу на економічні процеси. У цьому сенсі заходом, який є вкрай необхідним, є вивіль-

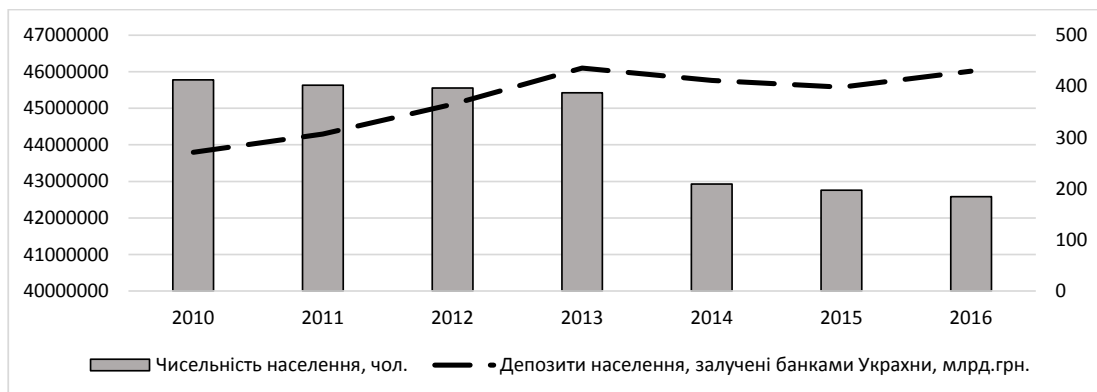

Рис. 8. Динаміка чисельності населення України та обсягу депозитів, залучених банками протягом 2010–2016 рр.

Джерело: побудовано автором за [2; 3]

нення цієї значної грошової маси від надмірного оподаткування, дозволяючи формуватися в економіці новим грошовим оборотам і новим доходам, які можуть стати корисними для здійснення бажаного економічного підйому.

Також слід зважати на те, що в Україні приріст доходів акумулюється імпортом. Вітчизняне виробництво є вкрай еластичним до доходів населення не в обсягах пропозиції, а переважно в цінах, які зростають пропорційно до попиту. Стосовно інфляції, то достеменно не відомо навіть її реального рівня. Цілком зрозуміло, що чим він нижчий, тим краще не тільки в економічному контексті (зростуть заощадження), але і в соціальному (зросте довіра до держави).

Висновки. Проведене дослідження дає підстави зробити висновок, що грошовий феномен ефективний тоді, коли не забувають про зв'язок із його основою – виробництвом. У цьому відношенні на передній план висуваються міркування про гроші (як мірила продукту праці); про рух грошей (рух продуктів праці), який повинен задовольнити грошові претензії основних учасників виробництва під час підготовки до повноцінної участі в подальшому виробничому циклі. Таким чином, підтверджується відома теза, що гроші (і фінанси як інструмент розподілу, і кредит як інструмент руху відповідно до бюджетних надлишків) виступають як результатом виробництва, так і необхідною передумовою для його здійснення.

Список використаних джерел:

1. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег. Избранные произведения. Москва, 2013. 402 с.
2. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua>.
3. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Офіційний сайт Мінфіну. URL: <http://index.minfin.com.ua>.
5. Брояк А. Макроекономічні показники як індикатори соціально-економічного розвитку країни. Збірник тез доповідей Міжн. наук.-практ. конф. «Сучасний стан та перспективи розвитку економіки, обліку, фінансів та управління в Україні та світі». 2017. Полтава: ЦФЕНД. С. 34–36.
6. Урoвень жиzни. URL: http://vybor.ua/topics/uroven_jizni.html?yclid=953633250901475&gclid=eaiaiqobchmiwp2qyrzx2aivlx0ych1bjadleaomyasaaglgls_d_bwe.
7. Лозинська С. Сутність і роль ВВП для економічного зростання. Торгівля, комерція, підприємництво. 2011. Вип. 12. С. 49–52.
8. У 2017 році економіка ЄС показала максимальне зростання за 10 років. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/2017-godu-ekonomika-es-pokazala-maksimalnyu-1517317058.html>.
9. Рейтинг країн за ВВП на душу населення у 2017 р. URL: <http://investorschool.ru/rejting-stran-po-vvp-na-dushu-naseleniya-2017>.
10. Кравчук О. Зміни в українській економіці після майдану. URL: <https://commons.com.ua/uk/zmini-v-ukrayinskij-ekonomitsi-pislya-majdanu/>.
11. Скільки грошей отримують і на що витрачають українці: інфографіка. URL: <https://ukr.segodaya.ua/economics/enews/skolko-deneg-poluchaют-i-na-что-tratyat-ukraincy-infografika-1103207.html>.
12. Новини України: Інфляція з'їдає депозити населення. URL: http://eizvestia.com/uk/news_economy-ukr/full/1204-novini-ukraini-inflyaciya-zidaye-depoziti-naseleniya.
13. Охріменко О. В Україні люблять долари, і це не дає працювати економіці. URL: <https://ua.112.ua/mnenie/v-ukraini-liubliat-dolary-i-tse-ne-daie-pratsiuvaty-ekonomitsi-301023.html>. 10.05.2018.
14. Пальчевський І. Фахівці дослідили, як заробітчани впливають на курс гривні. URL: <https://galas.te.ua/2018/03>.
15. Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності: монографія / О. Дзюблюк, В. Корнеєв, В. Міщенко та ін.; за ред. д.е.н., проф. О. Дзюблюка. Тернопіль: ФОП Осадца Ю.В., 2017. 298 с.

Малахова Е. Л.

Тернопольский национальный экономический университет

ДЕНЕЖНАЯ ИЛЛЮЗИЯ КАК СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ ЯВЛЕНИЕ В УКРАИНЕ

Резюме

Исследованы теоретические аспекты денежной иллюзии как социально-экономического явления. Сконцентрировано внимание на исследовании феномена денежной иллюзии в современных условиях. Проанализировано состояние денежной сферы в Украине и дана оценка влиянию денежного фактора на ход экономических процессов.

Ключевые слова: деньги, денежное обращение, денежная иллюзия, номинальная стоимость денег, реальная стоимость денег, покупательная способность денежной единицы, инфляция.

Malakhova E. L.

Ternopol National Economic University

MONETARY ILLUSION AS A SOCIO-ECONOMIC PHENOMENON IN UKRAINE

Summary

Studied theoretical aspects of monetary illusions as a socio-economic phenomenon. Concentrated attention to the study of the phenomenon of money illusion. Analyzed the State of the monetary sphere in Ukraine and assess the impact of the monetary factor on the course of economic processes.

Key words: money, money, money illusion, the nominal value of money, the real value of money, the purchasing power of the currency, inflation.